

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1917 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 368 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder, Mannheimer, von Geijer, von Mentzer, Olof Olsson, Meurling, Johan Carlsson*, August Ljunggren, Gullberg, Larsson i Västerås, Räf, Ericsson i Vallsta, Kropp, Sterne, Karlsson i Mo, Törnkvist och Gustafsson i Brånsta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition nr 368, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande:

Förslag

till

ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund av — — — — som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

- Att protokoll, hållna — — — — uppenbara.
 Att ej några — — — — femtio riksdaler.
 Att mobiliseringsplaner — — — — konfiskeras.
 Att, där underrätt — — — — konfiskeras.
 Att, i vad — — — — femtio riksdaler.
 Det skall — — — — sexton skillingar.
 Att protokoll — — — — sexton skillingar.
 Att ingen — — — — sexton skillingar.

Att läkares och medicinalstyrelsens utlåtanden, skrivelser, koncept och protokoll i mål eller ärende, som avses i lagen om äktenskaps ingående och upplösning, eller på läkares eller medicinalstyrelsens föranstaltande verkställd utredning i sådant mål eller ärende eller till Konungens befallningshavande eller Konungen inkomna handlingar i ärende om intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister ävensom läkares utlåtanden och koncept i sådant ärende icke må, i andra fall än allmän lag eller författning stadgar, utan medgivande av den eller dem, målet eller ärendet angår, utlämnas till annan eller utgivas av trycket. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att handlingar och protokoll i äktenskapsmål, mål om faderskap och underhållsskyldighet till barn utom äktenskap samt mål om äktenskaplig börd, som vid underrätten handlagts inom stängda dörrar, ej må utan parternas tillstånd utlämnas till annan eller utgivas av trycket förrän femtio år efter deras död. Den häremot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

- Att utdrag — — — — femtio riksdaler.
 Att uppgifter — — — — femtio riksdaler.
 Att för — — — — trehundra riksdaler.
 Att de från — — — — femtio riksdaler.
 Att ansökning — — — — femtio riksdaler.
 Att sådant, som — — — — huvudsaken.
 I övrigt, och — — — — stadgat är.

*Departements-
chefen.*

Enligt det propositionen bifogade utdraget av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 19 maj 1917 har föredragande departementschefen efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anfört följande såsom motivering till propositionen:

»I ett av medicinalstyrelsen under år 1911 avgivet underdånigt yttrande i fråga om revision av äktenskapslagstiftningen, vilket yttrande finnes intaget i lagberedningens betänkande med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m. (sid. 599 och följande), har styrelsen

fäst uppmärksamheten därpå, att de läkarutlåtanden, som kunde komma att i äktenskapsfrågor avgivas angående personer, vilka förmenades lida av epilepsi, sinnessjukdom, sinnesslöhet med flera sjukdomar och abnorma tillstånd, måste för att giva en fullgod skildring av sjukdomens art innehålla detaljerade upplysningar angående den ifrågavarande personens och hans släkts enskilda förhållanden; i fråga om dispensansökningar gällde detta vardera kontrahenten och hans släkt. På grund härav har styrelsen uttalat önskvärdheten av att sådan ändring i gällande tryckfrihetsförordning komme till stånd, att dylika utlåtanden skyddades från offentligheten.

Lagberedningen har i sitt nämnda betänkande (sid. 177) anfört, att behovet av skydd i nämnda hänseende även för beredningen stode klart och att skyddet torde vara påkallat jämväl för andra handlingar i äktenskapsfrågor än berörda utlåtanden; då emellertid detta spörsmål fölle utom den allmänna lagens område, hade beredningen ansett sig ej hava att härutinnan framlägga förslag.

Sedan på grundval av lagberedningens nämnda förslag lagen om äktenskaps ingående och upplösning den 12 november 1915 utfärdats, lär det nu böra tagas i övervägande, vilka ändringar i tryckfrihetsförordningen kunna i det av medicinalstyrelsen och lagberedningen angivna hänseende påkallas av bestämmelserna i nämnda lag och dithörande författningar.

Ifrågavarande lag föreskriver i åtskilliga fall utredning om personliga förhållanden av synnerligen grannlaga natur. För de viktigaste bestämmelserna i sådant avseende torde jag nu få redogöra.

För äktenskaps ingående erfordras i vissa i lagens 2 kap. angivna fall tillstånd av Kungl. Maj:t. Detta är förhållandet, då mannen är under tjuguettt eller kvinnan under aderton år (1 §), samt då den, som vill ingå äktenskap, är behäftad med fallandesot, vilken härrör av övervägande inre orsaker, eller med könssjukdom i smittsamt skede (6 §), så ock då fråga är om äktenskap mellan ett syskon och det andras avkomling (8 §).

I lagens 3 kap. 2 § 4 mom. stadgas, att, då anledning finnes till antagande, att trolovad är sinnessjuk eller sinnesslö, eller då trolovad varit sinnessjuk inom de tre sista åren, den trolovade för vinnande av lysning till äktenskap skall styrka med läkarintyg, att sinnessjukdom eller sinnesslöhet icke kan hos honom påvisas. Är trolovad känd för fallandesot, har han jämlikt paragrafens 5 mom. att förete läkarintyg, att fallandesot, som härrör av övervägande inre orsaker, icke kan hos honom påvisas. Läkarintyg, som nu är nämnt, skall — enligt nådiga kungörelsen den 3 december 1915 angående vissa läkarintyg för vinnande av lysning

eller äktenskaps upplösning — vara utfärdat av tjänsteläkare, varjämte det skall hava varit underställt medicinalstyrelsens prövning.

Enligt lagens 7 kap. 11 § må ej på grund av makes sinnessjukdom eller sinnesslöhet dömas till återgång av äktenskap eller till äktenskapsskillnad, med mindre läkarintyg angående sjukdomen blivit företett. Angående sådant intyg föreskrives i nyssnämnda förordning, att detsamma skall vara utfärdat av legitimerad läkare, som minst tre år tjänstgjort vid statsanstalt för sinnessjuka eller därmed jämförlig anstalt; och skall intyget hava varit underställt medicinalstyrelsens prövning, där ej fråga är om äktenskapsskillnad för makes sinnessjukdom och den sjuke vårdas å sådan anstalt, som nyss sagts.

Jämlikt en, likaledes den 3 december 1915 utfärdad nådig kungörelse om anmälningsskyldighet i visst fall beträffande könssjukdom i smittsamt skede skall, då läkare för könssjukdom vårdat någon, hos vilken symtom å smittsamhet förefinnas eller förnyat framträdande av sådana symtom är att befara, det åligga läkaren, evad han är i tjänst anställd eller ej, att, där den sjuke skäligen kan antagas ämna ingå äktenskap, enskilt på lämpligt sätt erinra honom om lagens föreskrift, att den, som är behäftad med könssjukdom i smittsamt skede, endast med Kungl. Maj:ts tillstånd må ingå äktenskap. Blir det läkaren känt, att den sjuke likväl ämnar utan att söka Kungl. Maj:ts tillstånd träda i äktenskap, skall läkaren, utan hinder av vad i 60 § av läkarinstruktionen den 30 december 1911 stadgas om läkares tystlåtenhetsplikt, genast skriftligen anmäla förhållandet till pastor i den församling, där den sjuke är kyrkobokförd. Pastor har att, därest äktenskapsbetyg för den sjuke är eller varder utfärdat, genast översända läkares anmälan till den myndighet, hos vilken hinder mot äktenskapet må anmälas.

Det i tryckfrihetsförordningen stadgade förbudet mot utlämnande av utdrag av kyrkoböcker eller andra själavården eller kyrkodisciplinen rörande handlingar torde i vissa fall komma att gälla beträffande åtskilliga av de i 3 kap. 2 § av 1915 års lag omförmälda handlingar, sedan de blivit ingivna till prästen. Ett härtill begränsat skydd lär emellertid, såsom ock av lagberedningen (sid. 177) antytts, icke vara till fyllest.

I första hand torde de i äktenskapsmål och äktenskapsärenden företedda läkarintygen ävensom förefintliga koncept till dessa böra undanhållas offentligheten. Motsvarande sekretess bör givetvis gälla beträffande sådan anmälan, som läkare i visst fall är skyldig att göra beträffande könssjukdom i smittosamt skede. Såsom jag nyss nämnt, skola vissa läkarintyg, som i lagens 3 och 7 kap. omförmälas, underställas medicinalstyrelsens prövning. Styrelsens utlåtanden, koncept och protokoll i sådana ärenden

torde och böra fredas mot offentlighet. Likaså lärer skydd vara önskvärt beträffande utredning, som i äktenskapsmål eller äktenskapsärende verkställts på föranstaltande av styrelsen eller läkare.

Slutligen vill jag erinra, att beträffande äktenskapsmål — varmed enligt 7 kap. 1 § i 1915 års lag förstås mål om återgång av äktenskap hemskillnad och äktenskapsskillnad, så ock mål, däri tvisten är huruvida man och kvinna äro i äktenskap förenade med varandra — det med hänsyn till dessa måls beskaffenhet funnits nödigt stadga, att rätten må, då part det begär, förordna, att sådant mål skall handläggas inom stängda dörrar (7 kap. 6 §). Såsom en konsekvens av denna föreskrift synes nu böra stadgas, att i de äktenskapsmål, som vid handläggningen i underdomstol varit undantagna från offentlighet, skydd i samma avseende intill femtio år från vederbörandes död beredes för handlingar och protokoll. Att för möjliggörande av tidigare utlämnande i vissa fall av dylika handlingar och protokoll meddela särskilda bestämmelser, såsom skett i fråga om de så kallade spionerimålen, synes icke vara erforderligt.

Uti den skrivelse av den 3 december 1910, varmed fattigvårdslagstiftningskommittén överlämnade sitt betänkande med förslag till lag om behandling av alkoholister, anförde kommittén, att inom densamma väckts fråga om önskvärdheten av att vissa handlingar, som rörde ärenden enligt den föreslagna lagen, skulle under nödiga garantier vara undantagna från offentliggörande, samt att kommittén, som ej ansett sig böra avgiva något förslag härom, velat fästa uppmärksamheten härpå, för den händelse frågan ansåges böra komma under övervägande i samband med den förestående omarbetningen av tryckfrihetsförordningen.

Vid anmälan i statsrådet den 27 augusti 1912 av nämnda kommittébetänkande erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet om kommitténs berörda uttalande samt förklarade, att ett dylikt undantagande tvivelsutan borde äga rum, men att, då tryckfrihetslagstiftningen vore under omarbetande samt det därvid torde ifrågakomma att till behandling upptaga flera spörsmål av likartad natur med det nu nämnda, det icke syntes lämpligt att i samband med förslaget till lag om behandling av alkoholister avgiva något förslag om ändring i tryckfrihetsförordningen.

Den 30 juni 1913 utfärdades lagen om behandling av alkoholister, vilken dock skulle träda i kraft först å dag, som Konungen förordnade. Sedan en statens anstalt för vård av alkoholister blivit iordningställd, förordnades genom kungörelse av den 17 juni 1916, att nämnda lag skulle träda i kraft den 1 augusti samma år. Den ändrade lagstiftning beträffande tryckfriheten, vars väntade snara tillkomst utgjorde anledning till att

förslag till förändring av tryckfrihetsförordningen med hänsyn till lagstiftningen om behandling av alkoholister icke framlades vid förutnämnda tillfälle, har emellertid ännu icke kommit till stånd, och det synes därför vara av nöden att nu, sedan lagen om behandling av alkoholister trätt i kraft och redan vunnit ganska omfattande tillämpning, till övervägande upptaga spørsmålet om den ändring i tryckfrihetsförordningen, som betingas av nämnda lag.

Uti ärenden om intagande i allmän anstalt för vård av alkoholister förekomma åtskilliga handlingar, som innehålla detaljerade upplysningar rörande alkoholistens och honom närstående personers enskilda förhållanden av den natur att de ej böra få bringas till offentligheten. I den mån dessa ärenden handläggas inför Kungl. Maj:ts befallningshavande och Kungl. Maj:t, bör därför stadgande givas, som förhindrar, att handlingar däri offentliggöras. Likaledes torde skyddet böra omfatta läkarutlåtanden i nämnda ärenden jämte koncept till sådana utlåtanden.

I ytterligare ett avseende synes böra vidtagas ändring i tryckfrihetsförordningen. Detta påkallas av de enligt nådig proposition den 20 januari 1917, nr 33, riksdagen förelagda förslagen till lagar om barn utom äktenskap och om äktenskaplig börd.

Enligt förslaget till lag om barn utom äktenskap har rätten tillagts befogenhet att på begäran av part förordna, att mål om faderskap och underhållsskyldighet till sådant barn skall handläggas inom stängda dörrar. Enahanda stadgande är meddelat i förslaget till lag om äktenskaplig börd i fråga om där avsedda mål. Det undantag från tryckfrihetsförordningens föreskrift om allmänna handlingars offentlighet, som, enligt vad jag nysst uttalat, bör gälla beträffande äktenskapsmål, som inför underrätt handlagts inom stängda dörrar, torde även böra vinna tillämpning med avseende å nu ifrågavarande mål, där sådan handläggning ägt rum.

Slutligen vill jag erinra, att såväl enligt lagen om behandling av alkoholister som enligt förslaget till lag om barn utom äktenskap vissa ärenden handläggas av kommunala organ. Emellertid har frågan om tryckfrihetsförordningens ställning till kommunala handlingars offentlighet varit föremål för olika meningar. Detta spørsmål är av så ömtålig och omfattande natur, att det icke lämpligen läser kunna upptagas till behandling annat än i samband med en mera omfattande revision av tryckfrihetslagstiftningen. Jag har därför ansett den ändring, som med anledning av sistnämnda lag och lagförslag nu bör vidtagas i tryckfrihetsförordningen, böra begränsas till de fall, som i det föregående berörts.

I enlighet med nu anförda grunder, har jag låtit inom justitiedepartementet utarbета förslag till bestämmelser i de särskilda avseenden, som av mig angivits. Sagda bestämmelser torde böra införas i § 2 4:o tryckfrihetsförordningen, efter det stycke, som avser utdrag av kyrkoböcker.»

Kungl. Maj:ts förevarande förslag åsyftar infogande i tryckfrihetsförordningens § 2 mom. 4:o av två nya stycken. Det första av dessa stadgar om hemlighållande av vissa handlingar (läkarebetyg m. m.) i ärenden som avses dels i lagen om äktenskaps ingående och upplösning, dels i lagen om behandling av alkoholister. Det andra stycket meddelar särskilda bestämmelser angående handlingarna i sådana uti lagarna om äktenskaps ingående och upplösning m. fl. omförmälda mål, som av underrätt handläggas inom stängda dörrar.

*Utskottets
yttrande.*

I ett förut avgivet utlåtande (nr 27) har konstitutionsutskottet redan förklarat sig för närvarande sakna anledning att taga ståndpunkt till den allmänna frågan om hemlighållande av läkarebetyg m. fl. dylika handlingar, som på grund av sin egenskap att lämna upplysning om enskildas personliga förhållanden ansetts förtjäna ett speciellt skydd. I den här förevarande propositionen — liksom i det ärende, som i dess nyss nämnda utlåtande berördes — finner utskottet emellertid starka skäl förebragta för att, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, genom särskild lagstiftning skydda vissa speciella grupper av dylika handlingar. De bestämmelser Kungl. Maj:t i det föreslagna första stycket förordat synas i själva verket vara helt naturliga konsekvenser av den lagstiftning, till vilken de hänföra sig. Detsamma gäller enligt utskottets mening även med avseende på det andra av Kungl. Maj:t föreslagna stycket.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 2.

4:o. I grund av — — som helst.
Vid föregående tillåtelse skola
följande undantag ovägerligen iakt-
tagas:

Att protokoll, hållna — — —
— — uppenbara.

Att ej några — — — femtio
riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — —
— — konfiskeras.

Att, där underrätt — — —
— — konfiskeras.

Att, i vad — — — femtio
riksdaler.

Det skall — — — sexton
skillingar.

Att protokoll — — — sexton
skillingar.

Att ingen — — — sexton
skillingar.

(Föreslagen lydelse:)

§ 2.

4:o. I grund av — — som helst.
Vid föregående tillåtelse skola
följande undantag ovägerligen iakt-
tagas:

Att protokoll, hållna — — —
— — uppenbara.

Att ej några — — — femtio
riksdaler.

Att mobiliseringsplaner — —
— — konfiskeras.

Att, där underrätt — — —
— — konfiskeras.

Att, i vad — — — femtio
riksdaler.

Det skall — — — sexton
skillingar.

Att protokoll — — — sexton
skillingar.

Att ingen — — — sexton
skillingar.

*Att läkares och medicinalstyrel-
sens utlåtanden, skrivelser, koncept
och protokoll i mål eller ärende, som
avses i lagen om äktenskaps ingå-
ende och upplösning, eller på läkares
eller medicinalstyrelsens föranstal-
tande verkställd utredning i sådant
mål eller ärende eller till Konungens
befallningshavande eller Konungen
inkomna handlingar i ärende om in-*

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

tagande å allmän anstalt för vård av alkoholister ävensom läkares utlåtanden och koncept i sådant ärende icke må, i andra fall än allmän lag eller författning stadgar, utan medgivande av den eller dem, målet eller ärendet angår, utlämnas till annan eller utgivas av trycket. Den här-
emot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att handlingar och protokoll i äktenskapsmål, mål om faderskap och underhållsskyldighet till barn utom äktenskap samt mål om äktenskaplig börd, som vid underrätten handlagts inom stängda dörrar, ej må utan parternas tillstånd utlämnas till annan eller utgivas av trycket förrän femtio år efter deras död. Den här-
emot bryter, böte trettio tre riksdaler sexton skillingar.

Att utdrag — — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter, — — — — femtio riksdaler.

Att för — — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — — femtio riksdaler.

Att sådant, som — — — — huvudsaken.

I övrigt, och — — stadgat är.

Stockholm den 31 maj 1917.

Att utdrag — — — — femtio riksdaler.

Att uppgifter, — — — — femtio riksdaler.

Att för — — — — trehundra riksdaler.

Att de från — — — — femtio riksdaler.

Att ansökning — — — — femtio riksdaler.

Att sådant, som — — — — huvudsaken.

I övrigt, och — — stadgat är.

På konstitutionsutskottets vägnar:

NILS EDÉN.